

Magyar Szilvia Anna

Az első szakmai vizsga ellenőrzésének tapasztalatai

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) 2008 októberében megállapodást kötött a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézettel az oktatási és kulturális miniszter mint szakképesítésért felelős miniszter feladat- és hatáskörébe tartozó egyes feladatok ellátására, s ennek keretében az OKM hatáskörébe tartozó szakmai vizsgák ellenőrzésére.

A Támogatási Szerződésben megfogalmazott cél: az oktatásért felelős miniszter felelősségébe tartozó szakképesítésekkel kapcsolatos szakmai vizsgák ellenőrzése, valamint a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény a 12. § (2) bekezdésében szabályozott képzés fejlesztése.

Az ellenőrzés folyamatára a következő feladatokat határozták meg:

- A szakképesítések számának megfelelő – névjegyzékben lévő – szakértők számának meghatározása, pályázati úton történő kiválasztása.
- Az ellenőrzés szempontjainak összeállítása, ellenőrzési irányelvek meghatározása.
- Célcsoportok kiválasztása, ezek vizsgálónöki jelentéseinek feldolgozása.
- Az ellenőrzés keretrendszerének meghatározása: ellenőrzési folyamat, folyamatszabályozások mérése-értékelése.
- Mérés-értékelés, visszacsatolás feladatai, szempontjainak meghatározása.
- A kiválasztott célcsoportokban a jóváhagyott szempontok szerinti helyszíni ellenőrzés lebonyolítása.
- Összegzés, javaslatok megfogalmazása.

A feladatok végrehajtásában az akkor hatályos jogszabályok adtak iránymutatást.

A szakmai ellenőrzés meghatározását a szakképzésről szóló 1993. évi törvény értelmező rendelkezése tartalmazza, amely szerint a szakmai ellenőrzés „a szakképzés ágazati irányításának olyan eszköze, amelynek keretében a hatályos követelmények érvényesülésének vizsgálata, a kapott eredmények értékelése, az információknak a döntéshozók számára történő visszacsatolása történik meg”.

Az ellenőrzések további feltételeit a szakmai vizsgáztatás általános szabályairól és eljárási rendjéről szóló 26/2001. (VII. 27.) OM rendelet 11. § (4) bekezdése és a szakmai vizsgáztatás általános szabályairól és eljárási rendjéről szóló 20/2007. (V. 21.) SZMM rendelet 11. § (1)-(10) bekezdései határozták meg.

Az OKM hatáskörébe tartozó szakképesítések hat szakmacsoportba tartoztak (3. Oktatás; 4. Művészet, közművelődés, kommunikáció; 6. Elektrotechnika-elektronika; 12. Nyomdaipar; 17. Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció; 19. Egyéb szolgáltatások szak-

macsoport), amelyekben a szakmai vizsgák szakmai ellenőrzése a 2008/2009. tanév végén, a május–júniusi vizsgaidőszakban – 2009. május 26–június 25. között – bonyolódott le.

Az ellenőrzött 42 szakképesítés közül 40 szakképesítés a régi OKJ– (37/2003. (XII. 27.) OM rendelet –, míg 2 szakképesítést az új, kompetencia alapú, moduláris szerkezetű OKJ alapján ellenőrizték. Ennek oka, hogy az OKM a szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeit a 20/2008. (VII. 29.) OKM rendelettel jelentette meg, ezért a képzéseket iskolai rendszerben 2008 szeptemberében lehetett indítani. A képzési idő iskolai rendszerű képzési formában 2 év, ezért az ellenőrzés idején az új OKJ szakképesítéseiben még jellemzően nem lehetett szakmai vizsgát szervezni. Felőttképzés keretében a szakmai és vizsgakövetelmények kiadását követően a képzéseket indítani lehetett. A szakmai ellenőrzést a 26/2001. (VII. 27.) OM rendelet előírásainak megfelelően kellett megszervezni, s az ellenőrzést is e rendelet szabályozta.

A vizsgált szakképesítések szintjeinek megoszlását az alábbi ábra szemlélteti.

A szakmai ellenőrzés tényadatait az alábbi táblázat foglalja össze.

2008/2009. tanév május–júniusi vizsgaidőszak	Jelentett adatok	Szakmai ellenőrzés	Arányok (%)
Vizsgák száma	318	100 (94+4 új OKJ)	31,4
Települések száma	45	36	80,0
Vizsgaszervezők száma	128	86	67,2

Az ellenőrzött 86 vizsgaszervező megoszlása a következő:

- 81 százalék szakképzést folytató intézmény,
- 9 százalék felsőoktatási intézmény,
- 10 százalék jogszabály szerint vizsgaszervezői jogosultság rendelkező szervezet.

A települések elhelyezkedését tekintve – Tolna, Zala megye kivételével – 16 megyére korlátozódott az ellenőrzés. A nem ellenőrzött megyékben egy-kettő vizsgát jelentettek, illetve nem jelentettek le szakmai vizsgát Nógrád megyében az ellenőrzött időszakban.

A szakmai vizsgák 44,3 százaléka a Közép-Magyarország régióban került ellenőrzésre.

A Dunántúlon 18,6 százalék, míg a Dunától keletre fekvő tájegységeken 37,1 százalék arányú volt az ellenőrzés.

Az OKM-es szakképesítések szakmai vizsgáinak formájára jellemző a sokszínűség, melyet a felsorolt szakképesítések – így az általuk ellátandó munkaterületek – is példáznak: Gyógypedagógiai asszisztens, Dajka, Intézményi kommunikátor, Grafikus, Zenész, Újságíró II, Keramikus, Kiadványszerkesztő, Kultúrcikk-kereskedő.

A szakmai vizsgák ellenőrzési folyamatának eljárási rendjét a Nemzeti Szakképesítési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) Tanácsadási osztályának munkatársai külső szakértők bevonásával készítették el.

Az ellenőrzést végző szakértők kiválasztására pályázati úton került sor. A 268 pályázóból 100 fő végezte az ellenőrzést. A kiválasztott szakértők felkészítésére két továbbképzés keretében került sor, ahol az NSZFI Tanácsadási osztályának munkatársai részletesen bemutatták és elemezték az ellenőrzési szempontsort és az ellenőrzés eljárásrendjét, javasolt módszereit, illetve dokumentálással összefüggő feladatokat.

Ezzel egyidejűleg öt helyszínen történt próbaellenőrzés, az eljárásrend, az eszközrendszer beválás-vizsgálata.

Az eltérő vizsgaformák alkalmazásától függetlenül a próbaellenőrzést követően megállapításra került, hogy alapvetően nincs olyan tényező, amely jelentősen különbözne más szakképesítések szakmai vizsgáitól, ezért például a standard szakértői ellenőrzési szempontsor mint mérőeszköz eredményesen alkalmazható.

A szakmai ellenőrzés adott vizsgahelyszíneken történt véletlen, rétegzett mintavételes eljárással. Az ellenőrzés során a központilag összeállított dokumentumelemzéshez kiadott szempontrendszerek kerültek alkalmazásra.

Az ellenőrzés tapasztalatai

A dokumentumvizsgálatokra vonatkozó megállapítások:

- szakmai vizsgák személyi feltételrendszerét biztosító megbízások 90 százalékos arányban feleltek meg az előírásoknak,
- a szakmai vizsgák előkészítése, lebonyolítása 86 százalékban a jogszabályokban rögzítetteknek megfelelően történt,
- hiányosságok merültek fel:
 - a vizsgajelentés formai és tartalmi elkészítésében,

- a gyakorlati vizsga megkezdése előtti munkavédelmi oktatás dokumentációjában,
- a kiadott szakdolgozati témajavaslat valamint a szakmai és vizsgakövetelmény összhangjában,
- az írásbeli vizsgarész tételbontási dokumentumaiban.

A szakmai vizsga folyamatára vonatkozó megállapítások:

- a vizsgaelnök feladatainak ellátása 97 százalékban a jogszabályoknak megfelelt,
- a szakmai vizsga személyi feltételrendszerében a vizsgabizottsági szerepek összemosódtak,
- a vizsgarészek a kijelölt időponttól eltérően – később – kezdődtek,
- a gazdasági kamara/szakmai szervezet/szakmai kamara képviselője feladatainak ellátásában merültek fel a gyakorlati vizsgarészre vonatkozó dokumentálási hiányosságok,
- nem volt teljes körű a vizsgázók teljesítményének értékelése,
- a gyakorlati vizsgarész esetében problémaként fogalmazódott meg:
 - a vizsgaremek elkészítésének „szabályozatlansága”,
 - a vizsgahelyszínek „követhetlensége”.

A szakértői ellenőrzések dokumentumai alapján összességében megállapítható, hogy az ellenőrzött szakmai vizsgák 90 százalékban az előírásoknak megfelelőek zajlottak.

A vizsgaellenőrzésre vonatkozóan elvégzett feladatok valamennyi résztvevő számára komoly kihívást jelentettek. A tapasztalatok alapján, a szakértői javaslatokban hangsúlyozottan a jogszabályi módosítás, az egységes értelmezéshez kialakítandó fogalomtár, illetve az ellenőrzési dokumentumok informatikai feldolgozásának fejlesztése jelent meg.

A célok elérése érdekében olyan átfogó, szakmailag, pedagógiaileg megalapozott objektív helyzetkép került bemutatásra az OKM hatáskörébe tartozó szakmai vizsgák ellenőrzése során, amely a kialakított információs és adatbázis létrehozásával, az ellenőrzések végrehajtásához összeállított dokumentumok, módszerek és szempontrendszerek kidolgozásával, a szerzett tapasztalatok és javaslatok felhasználásával alkalmas arra, hogy előremutató szakmai háttérrel biztosítsa a döntéshozók részére a jövőbeni ellenőrzési feladatok ellátásához.